

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційне дослідження
Портного Юрія Леонідовича
«Шляхи професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі»
подане до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Однією з показових тенденцій останніх десятиліть є збільшення кількості досліджень, що утворили особливий струмінь сучасної науки, метафорично названий «виконавським музикознавством». Звернення музикантів-практиків, виконавців і педагогів, до проблем, пов'язаних з їх повсякденною діяльністю, апріорі значною мірою забезпечує високу достовірність результатів таких наукових праць, особливо коли при цьому є дотриманою умова застосування коректних методологічних підходів.

Дисертація Ю. Л. Портного «Шляхи професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі» поповнює перелік праць, автори яких були вмотивовані до наукової діяльності в першу чергу прагненням осмислити той матеріал, з яким їм доводилося мати справу як виконавцям або викладачам. Детальне знання тексту творів, глибоке розуміння проблем інтерпретації, проникнення в глибинні сенси музики через власне її відтворення, все це вибудовує для дослідника-виконавця особливі можливості, навіть певні привілеї.

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів, оскільки пов'язана з процесом удосконалення теоретичних і практичних підходів формування професіоналізації українського фортепіанного виконавства. Об'єктом своєї пильної уваги Ю. Портний обрав процес професіоналізації фортепіанного мистецтва на Поділлі в історичному, музикознавчому, феноменологічному, виконавському аспектах, які й досі не отримали окремого висвітлення.

Особиста зацікавленість автора дисертації стала відповіддю на назрілу суспільну потребу, що виникла на тлі відсутності скільки-небудь повних досліджень професіоналізації фортепіанного виконавства, адже історично склалися такі умови, що на Поділлі «досі не має своєї консерваторії або музичної академії» (с. 21). Дослідження творчості відомих подолян – піаністів, педагогів, композиторів, музичних діячів, що працювали і сьогодні працюють в регіоні, постало метою узагальнення регіональної специфіки професіоналізації фортепіанно-виконавської культури.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному підході і використанні сукупності знань історії та теорії музики, музичної психології, історії фортепіанного виконавства, фортепіанної педагогіки, естетики та ін. Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети автором вдало і виправдано виокремлено комплексне застосування принципів історичного, джерелознавчого, ретроспективного, феноменологічного, жанрово-стилістичного, аксіологічного, інтонаційно-виконавського методів, що надає можливостей розгляду професіоналізації фортепіанного виконавства у всій повноті [с. 25].

Наукова новизна отриманих результатів дослідження (с. 27-28)

полягає в тому, що в них вітчизняному музикознавстві *вперше*, зокрема:

- розкрито зміст поняття «професіоналізація фортепіанного виконавства» та розроблено методологічні підходи до його осмислення;
- виявлено передумови історичного процесу становлення і розвитку фортепіанного виконавства на Поділлі;
- розглянуто динаміку розвитку професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі;
- окреслено специфіку фортепіанного виконавства в означеному регіоні на сучасному етапі;
- вивчено та доповнено творчість маловідомих діячів фортепіанного виконавства Поділля, які мали вплив на розвиток фортепіанного виконавства всієї України;
- систематизовано нотні архівні матеріали В. Заремби, М. Завадського, В. Зентарського, А. Коціпінського, фортепіанні акомпанементи вокальних творів В. Заремби, І. Козловського, М. Завадського, А. Коціпінського.
- уведено в науковий обіг та проаналізовано фортепіанні твори А. Коціпінського, В. Зентарського, І. Козловського, В. Заремби, М. Завадського, Т. Безуглого, В. Самолюка, О. Резцова, М. Балеми;
- доведено роль піаністів Поділля для вдосконалення професійних навичок виконавця в системі середньої ланки музичної освіти на сучасному етапі;
- запропоновано репертуарний список фортепіанних творів подільських композиторів з другої половини ХІХ століття – по теперішній час, які можуть бути використані в класі спеціального фортепіано та концертмейстерства в музичному училищі;
- обґрунтовано сучасні принципи формування фортепіанного професіоналізму середньої ланки на Поділлі.

Набули подальшого розвитку питання:

- становлення і розвитку професіоналізації загальноєвропейського, в тому числі, українського фортепіанного виконавства, зокрема, музичного життя Поділля;

- фортепіанної творчості подільських композиторів А. Коціпінського, В. Заремби, М. Завадського, Т. Безуглого;

- специфіки регіональної системи музично-фахової підготовки спеціалістів.

Таким чином, змістовне наповнення пунктів наукової новизни дійсно має фундаментальне теоретичне та практичне значення в музикознавстві.

Дисертаційне дослідження теоретично, з опертям на величезний фактологічний зріз імен піаністів і фортепіанного репертуару, розкриває проблему всебічно, ґрунтовно, послідовно і науково вивірено у трьох розділах (16 підрозділів), що імпонують композиційною стрункістю, глибиною наукової доказовості та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Загальний обсяг дисертації становить 297 аркушів, з них основного тексту – 203 аркуші, 6 додатків.

Окремо слід відзначити використання автором широкої джерельної бази за темою дисертації та достатнього масиву нотного матеріалу (список використаних джерел дорівнює 541 одиниці, з них: 44 - іноземною мовою, 87 - нотографії).

У **Вступі** подана загальна характеристика дослідження, обґрунтована актуальність обраної теми, сформульовані мета і завдання, взаємовідповідність предмета, об'єкта і методів, визначена наукова новизна та практичне значення роботи, наведені результати апробації, структура роботи.

У **Розділі 1 «Фортепіанно-виконавський професіоналізм в динаміці історичного часу»** (с. 30-89) наведено огляд робіт за тематикою дисертаційної роботи, визначені сутність та форми музичного професіоналізму в науковому дискурсі. Здійснено ретроспективний аналіз процесів зародження та формування фортепіанно-виконавського професіоналізму в різних європейських країнах. Ю. Портний провів справжню музикознавчо-дослідницьку аналітичну роботу по систематизації історичного процесу становлення професійної музичної освіти та виконавства в різних регіонах і містах України.

Саме в такому ключі розроблено **Розділ 2 «Віхи фортепіанно-виконавської професіоналізації на Поділлі»** (с. 90-157). Міцною платформою для структурування феномену професіоналізації фортепіанного виконавства стають п. 2.1, 2.2. Автор досліджує процес

генези формування системного підходу до професіоналізації різноманітних видів і форм професійного фортепіанного музикування на Поділлі під впливом композиторів А. Коціпінського, І. Козловського, Т. Ганицького, В. Заремби, М. Завадського. Розкриває роль музичної культури подільських міст Вінниці, Кам'янець-Подільського, Хмельницького та деяких інших – як осередків професійного фортепіанного виконавства. Особливо слід наголосити на тому, що, ґрунтуючись на об'ємній джерелознавчій базі, дослідник вперше вводить у науковий обіг цінний фактологічний матеріал щодо професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі.

Особливий інтерес становить **Розділ 3 «Фортепіанна спадщина композиторів Поділля та її роль в становленні музиканта-професіонала»** (с. 162-208), де автор розглядає значення національного репертуару для виховання піаніста. Характеризує дидактичний та художній потенціал фортепіанних (п'єси національної української та польської тематики, романтичні фортепіанні мініатюри, сучасні фортепіанні твори) та камерно-вокальних творів подільських композиторів в аспекті завдань професіоналізації піаніста-виконавця, піаніста-концертмейстера. У розділі систематизовано і подано нотну спадщину подільських композиторів від минулого до сучасності: А. Коціпінського, В. Зентарського, Т. Ганицького, В. Заремби, М. Завадського, Т. Безуглого та сучасних подільських композиторів – М. Балеми, В. Самолюка, О. Резцова. Автор доводить, що твори подільських композиторів повинні збагатити навчально-концертний репертуар середньої ланки професійної фортепіанної освіти, що стане важливим кроком в справі професіоналізації сучасного українського фортепіанного виконавства.

Відповідно до вимог, що пред'являються до кандидатських дисертацій, кожен розділ цієї праці завершується висновками. Ґрунтовні **Висновки** (с. 212-222) логічно і вмотивовано впливають із поставленої мети та завдань і розкривають основні положення дисертації, демонструючи новаторство теоретичної концепції професіоналізації фортепіанного виконавства.

Науково-теоретичне значення роботи полягає у системному дослідженні діяльності музикантів Поділля з кінця XVI століття до нашого часу як головної формотворчої сили процесу фортепіанної професіоналізації, від акомпануючих і сольо-аккомпануючих до сольо-специфічних рольових функцій з тенденцією посилення професіоналізму виконавських факторів виразовості. Дисертанту вдалося уточнити сутність базових понять «професіоналізму» та сформулювати авторське визначення поняття професіоналізації фортепіанного виконавства, яке розуміється як «процес

становлення і розвитку фортепіанного професіоналізму. Під фортепіанним професіоналізмом в роботі розуміється засвоєння та активне успішне втілення у свою діяльність професійних норм, цінностей, знань, умінь і навичок, становлення та розвиток професійної культури та етики».

Практичне значення отриманих результатів полягає в теоретичному узагальненні та запропонованому практичному вирішенні проблеми формування шляхів професіоналізації фортепіанного виконавства та освіти на Поділлі, а також у поданих в Додатках нотних прикладах, біографічних відомостях і списках репертуару відомих подільських піаністів. Необхідно відзначити перспективи практичного використання результатів дослідження та затребуваність його матеріалів в класі спеціального фортепіано і в роботі піаніста-концертмейстера.

Основні положення дисертації чітко викладені в авторефераті, розкриті в одноосібних наукових публікаціях по темі дослідження, з них: п'ять статей у фахових виданнях, затверджених МОН України (бажано було розширити географію наукових видань), одна – у міжнародному закордонному періодичному виданні «Musicology and Cultural Science» (Грузія), апробовані у доповідях на наукових конференціях.

Відзначаючи безперечні наукові здобутки дисертації, зазначимо деякі зауваження :

1. Не зовсім виправданим є виокремлення в періодизації (с. 5) двох однотипних етапів професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі в умовах незалежної України. Виділяючи в одному з них лише період *«інтенсивного росту 1990–2000 рр.»* (фортепіанне виконавство), а в другому – *«сучасний етап «якісних змін»* (реформування музичних училищ в коледжі). Невже це не єдиний етап (процес) якісних змін?

2. У дисертації Ю. Портний аналізує фортепіанні твори написані викладачами Хмельницького музичного коледжу ім. В. Заремби, а в п. 3.2.3 автор обмежився аналізом фортепіанних творів В. Самолюка та О. Резцова. Проте творчість більшості інших сучасних композиторів Хмельниччини синтезує в собі вокально-хорові та інструментальні твори, серед яких певне місце займають твори для фортепіано, що могли би поповнити навчальний і концертний репертуар. Чому поза увагою автора залишились фортепіанні доробки сучасних композиторів Хмельниччини, як скажімо, П. Ладиженського, С. Заверухи, А. Гаєвського, І. Краєв'янова, І. Пустового, Р. Суров'яка, М. Трубая, О. Яковчука та ін.?

3. Автор зовсім оминає питання ролі закладів вищої освіти в професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі та фокусує свою дослідницьку увагу на середній ланці освіти. Адже Кам'янець-Подільський

національний університет ім. І. Огієнка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського готують викладачів-інструменталістів (зокрема й піаністів). Чи є перспективною популяризація фортепіанної спадщини подільських композиторів у закладах вищої освіти? Яку роль можуть відіграти заклади вищої освіти в процесі професіоналізації фортепіанного виконавства?

Висловлені зауваження не знижують загальної високої оцінки виконаної автором роботи, яка є завершеним, самостійним і досить актуальним дослідженням.

Отже, маємо всі підстави вважати, що дисертація «Шляхи професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до такого роду досліджень, а її автор Портний Юрій Леонідович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства, доцент
доцент кафедри теорії та методики
музичного мистецтва Хмельницької
гуманітарно-педагогічної академії

Handwritten signature of K. P. Ivakhova

К. П. Івахова

Підпис Івахової засвідчую
Начальник ВК *Іванів* / *В.М. Іванів*